

Hur står sig skyddsregeln för jordbruket i fastighetsbildningslagen till modernt jordbruk och livsmedelsberedskapen?

Det var länge sedan Sveriges livsmedelsberedskap i krig och kris varit ett högaktuellt ämne. Sedan Rysslands invasion av Ukraina har frågan dock återigen seglat upp under en längre tids dvala. Fastighetsbildning ska ta hänsyn till Sveriges livsmedelspolitiska riktlinjer men i vilken grad får det konsekvenser för hur fastighetsindelningen har sett ut, och ser ut idag?

Examensarbetet utreder skyddet för jordbruksnäringen i 3 kapitlet 6 § fastighetsbildningslagen. Regeln har till syfte att motverka fastighetsbildning som kan vara skadlig för jordbruksnäringen och minska Sveriges motståndskraft i livsmedelsförsörjningen i händelse av kris och krig. Vad som är olägenhet är dock inte helt definierat och beror bland annat av rådande livsmedelspolitiska riktlinje.

För att försöka uttolka vad som innebär olägenhet för jordbruksnäringen har ett antal rättsfall analyserats där det verkar som att det har skett en liberalisering i mer nutida avgöranden i vissa hänseenden såsom bedömning av hur jordbruket ska bedömas utifrån exempelvis lämpligaste produktionsinriktning eller vad för byggnader en jordbruksfastighet är i behov av. Det är dock främst underrättsavgöranden som går i denna riktning och rättsläget får nog klassificeras som något oklart.

En annan aspekt av bedömning om olägenhet uppstår är kopplat till jordbrukets arbetsbehov. Lagstiftningen tar sikte på att skydda bland annat rationella heltidsföretag inom jordbruksnäringen. Vad som är ett heltidsföretag är dock inte definierat mer än att företaget ska ha sådan omfattning att det genererar en heltidstjänst, det vill säga åtminstone 1 600 standardtimmar.

I arbetet används ett beräkningsverktyg som Jordbruksverket tagit fram för att beräkna arbetstid i jordbruksnäringen. Med hjälp av detta går det konstatera att ett växtodlingsföretag om ca 180 hektar åkermark är att bedöma som ett heltidsföretag. Är det i stället ett jordbruk som sysslar med djur, exempelvis mjölkkor är det betydligt mer arbetsintensivt per brukad hektar; men en lämpligare enhet att bedöma ett jordbruk med djur är utifrån antal djur, så kallade djurenheter. Ett sådant jordbruk där djur hanteras bör arbetsbehovet därmed inte bedömas utifrån areal utan främst hur många djurenheter som går att hysa med fastigheten som bas.

Den stora mängden arbetstimmar som djurenheterna fodrar redan vid ganska små arealer är en av de viktigare slutsatserna i arbetet där djurgårdar snabbt når upp till kvalifikationerna för ett heltidsjordbruk som därmed eventuellt kan bedömas som skyddsvärt beroende på faktorer såsom att det är en rationell produktion med modern standard med mera.

Ytterligare en slutsats från arbetet, som kanske kan verka lite lustigt, är att kommungränser begränsar lantbruk att i vissa fall lägga till mark till produktionen. Här hindras Sveriges bönder att producera mat på större enheter, till lägre kostnader på grund av en administrativ gräns, helt i motsats till målet att främja livsmedelsberedskapen i kris och krig. Detta kan tyda på att skyddet för jordbruksnäringen i fastighetsbildningslagen inte helt och hållet är anpassat till modernt lantbruk, där stora enheter krävs för att uppnå lönsamhet och heltidsförsörjning. Det finns andra exempel i examensarbetet om situationer som begränsar lantbruket, med ett syfte som kanske inte är förenligt med dagens lantbruk eller politik varav det kanske är dags för förnyelse av skyddet för jordbruksnäringen i fastighetsbildningslagen. Vad som väntar i framtiden för skyddsregeln för jordbruket återstår att se.

En sak är nog säker, detta är inte det sista vi hör om Sveriges livsmedelsförsörjning, i och utanför fastighetsbildningssammanhang!